

סנהדרין עא - הורי בן סורר ומורה

יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

מיהא שמעינן דמאן דאקני מידי לאיתתא ע"מ שאין לבעלה רשות בו היא הקנאה ולית ליה לבעל זכותא בגויה וה"ה למאן דמקני ליה מדעם לחבריה על מנת שאין לבעל חובו ולכתובת אשתו רשות בהן היא הקנאה ולית להו להנך שיעבודא:

שולחן ערוך אבן העזר פה:יא

נתן לה אחד מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות (בה), קנה הבעל, והרי היא כשאר נ"מ, אא"כ התנה הנותן בגוף המתנה שיהיה לכך ולכך, כגון שיאמר לה: הרי המעות נתונים לך ע"מ שתלבשי בהם או על מנת שתעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל.

אבני מילואים סימן פה ס"ק ב

כל זמן שלא נודעו לבעל לא זכה עדיין, וא"כ קדמה זכיית האשה וחייל תנאי ותו לא מצי בעל למזכי מיד אשה וכנ"ל. והיינו דוקא לפי מה דקי"ל כרבנן דר' מאיר דבדבר שבממון תנאו קיים ולכך התנאי עם האשה קיים קודם שנודעו לבעל ותו לא מצי זכי בעל אחר שנודעו לו דכבר קדמו תנאי.

ברכת אברהם

ונראה דיש לבאר דזכות האדון והבעל אינו אלא להרויחם ולא להפסיד לבעל דין ולאשה, בלי שירויח מזה. ואם מחמת התנאי לא יקבל כלום, על מנת כן לא זכתה לו התורה קנין לבטל קנין העבד וכן באשה ובשיעבוד. וא"כ יש לומר דלאו הכי נגד התורה אם יחול התנאי ויתקיים עיי"ז קנין בלי רבו ושוב בכח התנאי לעקור.

חידושי אגדות למהר"ל סנהדרין דף עא עמוד א

לא היתה אמו שוה בקול וכו'. פירוש דבר זה מה שנתן הש"י בתורה מצות סורר ומורה שהוא סר מן הדרך הישר, וצריך (שיהיה) [שלא יהיה] הסבה לזה אביו ואמו. וכאשר אין אביו ואמו שווים בקול, אם כן אין זיוג שלהם זווג שוה גמור כי הזווג השוה צריכים שיהיו דומים ושויים. ולכך צריכים שיהי' הם שויים בקול ובמראה ובקומה, כי הקומה נראה שהם שויים בגוף שהקומה לגוף והקול שממנו הדבור שעל ידו האדם נפש חיה והמראה הוא צלם האדם. וא"כ כאשר אין הזווג זווג שוה, אם הבן סר מן הדרך השוה, הסבה לזה אביו ואמו [של] הנולד אשר הזווג אינו שוה, ודבר זה מביא שיהיה בן סורר ומורה לכך אינו נדון בבן סורר ומורה.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

מדקול בעינן שוה כו'. היכי משמע מאיננו שומע בקולנו ומהיכן בא לומר מדקול בעינן שוה מראה וקומה נמי וכו'? ור"ש דקאמר וכי מפני כו' הוא תמוה לכאורה אם אינו ראוי ליסקל למה כתבה התורה שהוא ראוי ולא שייד בזה דרוש כו'? ונראה כי הבן סורר אף כשהוכיחו אותו אביו ואמו כמה פעמים כמפורש בקרא ויסרו אותו אביו ואמו וגו' אמר כי מעולם לא הוכיחו אותו שניהם אלא אביו או אמו ואומר אלו הוכיחו שניהם היה מקבל תוכחתם וא"כ ע"כ בשקול שניהם שוה שיכול לומר שהיה סבור בכל התוכחות שלא היו רק מאחד מהם או מאביו או מאמו ואם כן ע"כ דמראה וקומה נמי שוין דאל"כ אף בשקולן שוה אכתי לא היה יכול לומר דאחד מהם היה כיון דמראיהן או קומתן אינן שוין וזה דבר שאי אפשר שיהיו שוין בכל דבר ולא היה ולא עתיד להיות.

ור' שמעון דקאמר וכי מפני שאכל כו' דודאי לדעת ר"ש התורה חייבה עליו מיתה שהגיעה תורה לסוף דעתו וכו' כדלקמן, אלא דקאמר דאביו ואמו ודאי דלא יוציאו אותו בשביל זה לסקילה שהם ודאי לא יגיעו לסוף דעתו ויאמרו שסופו לחזור מדרכיו הרעים ויהיו חסים עליו, וע"כ לא היה ולא עתיד להיות שאביו ואמו לא יגיעו לסוף דעתו (ויכסו) [ויחסו] עליו מלהוציאו לסקילה בשביל תרטימר אחד. ולמה נכתב? אלא דרוש שאביו ואמו ידרשו שהתורה הגיעה לסוף דעתו דבכזה הוא ראוי ליסקל וע"י זה יוכיחו ויסרו את בניהם ויקבלו על זה שכר, וכדאמרינן הני נשי במאי זכיין שמגדלין ובניהן לת"ת. אבל בזמן הזה אין נותנין לב לזה וכל אחד מחפה על בנו אף שהוא באמת חייב מלקות מיתת ב"ד ואין מוכיחין אותן והנערים הולכים רוב ימיהן בביטול ת"ת ואמרי' פרק כל כתבי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבטלו בו תינוקות של בית רבן כו' ודו"ק:

תורת חיים מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

צריך לומר דגזירת הכתוב הוא... ובזהר פרשת כי תצא איתא ותפשו בו אביו ואמו תנינן דבההיא שעתא דאמר קב"ה למשה אמר משה מרי דעלמא אית אבא דעביד כדין לבריה וכו' בההיא שעתא רמז ליה ליופי א"ל רבנא

דאורייתא אמר משה אנא דרישנא להאי פרשתא כי יהיה לאיש דא קב"ה דכתיב ה' איש מלחמה בן דא ישראל סורר ומורה דכתיב כי כפרה סוררה סרר ישראל איננו שומע בקול אביו ובקול אמו דא קב"ה וכנסת ישראל. וכתב בספר המערכה שהתפארות או היסוד צורת זכר והעטרות צורת נקבה והיינו כנסת ישראל. ויסרו אותו דכתיב וישלח ה' ביד כל נביא ולא שמע אליהם דכתיב ולא ישמעו אל ה' ותפשו בו אביו ואמו ברעותא חדא בהסכמה חדא וכו' עד סוף הפרשה. וכיון דלא נכתבה פרשה זו אלא להך דרשה ואביו ואמו היינו הוא יתברך שמו עטרת תפארת ניחא דקול שוין בעינן כי הוא יתברך אחד ומיוחד מכל צד וקולו קול אחד הוא. וכיון דקול שוין בעינן מראה וקומה נמי בעינן שוין כי הוא יתברך הכל אחד בלי שום פירוד בעולם אלא הכל אחדות גמור ואין להאריך.

ברכת אברהם

ובודאי בכל התורה יש שכר ויכול להרויח שכר רב גם
 צדינים הנוגעים למעשה אלא שכאן זה נאמר רק
 לזה, והדברים שלמעשה, יש נוסף לזה גם הדרכה וזיווי כדי
 שנדע לקיים.

ועוד נראה, כי גם בפשוטם של דברים יש הרבה לימודים
 מאותם הפרשיות, גם אם לא הגיע למעשה לידי סקילה,
 אבל ללמדנו מה דתנן (בע"ב) בן סורר ומורה נדון על שם
 סופו, היינו יסוד בהשקפה שנוגע לכמה דברים שיש לעשות
 חשבון על התולאות, וחומרת חבורת רשעים, ומעלת סעודת
 מלוא וחומרת ענין זולל וסובא, שגם אם החיוצ מיתה רק
 בתנאים רבים, אבל סוף סוף נהרג מחמת ענין זולל וסובא,
 ולא מחמת שאביו ואמו קולם וקומתם שוה, אלא שאלו הם
 תנאים שהם סוד ה', אבל הרבה דברים פשוטים יש ללמוד
 מפרשה זו, וכן מפרשת נגעים, כמשי"כ הרמבי"ם בסוף הלכות
 צרעת.

מיהו לשון דרוש וקבל שכר משמע דגם החלק של פרטי
 ההלכות והתנאים, שלא נוגע לנו, גם על זה יש ענין של
 דרוש וקבל שכר.

דרוש וקבל שכר. לכאורה אם אינו נוגע למעשה, על מה
 מקבל שכר, ומה ערך הדרוש. ומזה מוכיחים היסוד
 שלימוד התורה אינו אמלעי גרידא ככדי לידע מה לעשות אלא
 מלוא בפני עצמה, שגם כל מה שאינו נוגע למעשה מ"מ תורה
 היא וכל תיבה מלוא היא ושכר גדול מלד עלם הלימוד, חוץ
 ממה שגם יש בו מלוא מלד דמביא לידי מעשה, עי' בית הלוי
 עה"ת פרשת משפטים, ובאור ישראל (סי' ל"א).

והנה הגר"ים ז"ל הקשה שם, האם אין די בשאר חלקי
 התורה, אף אם אלף שנים יהיה האדם, לדרוש בהם
 ולקבל שכר. ובתירוטו משמע שזה בשביל הלימוד הזה עצמו
 שנדע שלימוד תורה מלד עצמה מלוא בגדר חק, גם כשלא
 נלרך לעשיה.

אמנם ל"ע הא בסוגיין מובא גם ברייתא על עיר הנדחת,
 ועוד ברייתא על בית המנוגע כיו"ב, ולא משמע דלכל
 אחד יש רק דבר אחד בתורה כן ונחלקו איזה פרשה נאמרה
 ללמדנו יסוד של דרוש וקבל שכר.

והנראה בזה, כי ידיעת התורה היא ידיעת ה' וכמבואר
 צרמב"ן בהקדמה לתורה, ובצרכת התורה אנו
 אומרים ונהיה אכחנו ולאלינו כולנו יודעי שמך ולומדי
 תורתך, וכל פרט ופרט צדין יש לו שרשים והשפעה על כל
 הבריאה בכל חלקי התורה של פשט דרוש רמז וסוד, וספר
 תורה שחסר בה אות אחת פסולה כי הכל יחד שלמות אחת,
 ויתכן שפרשה זו מעלתה ותיקונה והשפעתה ע"י לימודה,
 והכל עשה ה' ליתן שכר כי תכלית הכל להטיב עם הבריות.

תורת חיים

ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר. לכאורה תימה כיון דתכלית התלמוד מה שמביא לידי מעשה אם כן מה תועלת יש
 ללמוד דבר דלא שייך ביה מעשה? ולא קושיא היא לפי שאין לך [קוץ] קון בתורה ואין לך מצוה שאין לה סוד
 בעצמותו יתברך שנאמר אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה מקומה היינו יסודה ומקורה בעצמותו יתברך
 וכל העוסק בתורה אף על גב שאינו עושה הרי הוא עוסק בכבוד קדושתו ומדבק שכלו בו יתברך. והיינו הא דאיתא
 בפרק רבי עקיבא בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת רבש"ע חמדה גנוזה מששת ימי בראשית אתה
 מבקש ליתנה לבשר ודם תנה הודך על השמים והשיב להן משה מה כתיב בה זכור את יום השבת כלום אתם עושין
 מלאכה לא תשא כלום יש משא ומתן ביניכם וכו' ובמדרש שוחר טוב הזכיר נמי זבין ומצורעין נידה ויולדת ואיתא
 התם כי בשעה שעשו ישראל את העגל שמחו מלאכי השרת אמרו עתה תחזור התורה אלינו ולכאורה תימה מאי
 סלקא דעתיהו דמלאכי השרת וכי לא הוי ידעי דאינהו לא שייכי בעשיית המצות? ונ"ל כדפי' דתרתני גוויי איתא
 בתורה עשייה ושמיעה דהיינו שמשיגין על ידו כבודו וקדושתו יתברך ועלה על דעת המלאכים דבשמיעה לחודא
 סגי ועדיף ליה יתברך שיתנה להן כיון שהן רוחני ויש להן כח להשיג על ידה כבודו יתברך טפי מישראל שהן ב"ו.

והשיב להן וכי יש ביניכם זבין ומצורעין כו' דתרתו ודאי עדיף. וכן משמע במדרש רבה במגילת אסתר בשעה שנהנו ישראל מסעודת אחשורוש עמד שטן והלשין אמר לפניו יתברך עד מתי תדבק באומה זו אבד אותן מן העולם א"ל ותורה מה תהא עליה אמר לפניו רבש"ע תסתפק בעליונים וגם השוה דעתו של הקדוש ברוך הוא למחות את ישראל וכו' מדלא קאמר תנה אותה לעליונים ונקט תסתפק בעליונים משמע דהכי קאמר ליה דמעיקרא לא נתת התורה לעליונים משום דלא היית מסתפק בהן כיון דלא שייך בהו עשייה אלא שמיעה לחודא עתה שאין ישראל מקיימין אותה תסתפק בעליונים בשמיעה לחודא.

מרגליות הים

טו. וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר. בתו"ח הקשה למה לא נימא דאתי עשה דהכה תכה את יושבי העיר ואת כל שללה תקבוץ ושרפת באש ודחי ל"ת דלא תעשו כן לה' אלהיכם, ויתכן דלפי שנוגע לקידוש שם שמים הו"ל כל"ת שבמקדש שאין עשה דוחה אותה ע' זבחים צ"ז ב, ויעוין בבאור ספר המצות לרב סעדיה גאון ח"א עשה א (ל"ז ד).

טז. ובשו"ת דברי חיים יו"ד סי' נ"ו כ' דמזוזה דהוא שלל שמים ליכא עשה כלל וכי בשביל שיעשה מצוה בשריפת עיר הנידחת יעבור בשאט נפש על ל"ת אחרת כו', וכ"כ בשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"ד סי' כ"ד וכ' עוד עפ"ד הרמב"ן דעדל"ת דעשה חמור שיותר טוב מי שעובד עבודתו ממי שרק נוהר שלא לעבור על מצותו וזה שייך בשאר ל"ת אבל מה שנוגע לכבוד שמו ית' איך שייך שיותר טוב בעיניו כביכול לחלל שמו זה לא יתכן, וכ"כ שם במהדורא תליתאי סח"ג סי' קס"ה.

יז. ובשו"ת פרי השדה ח"ב סי' ב כ' דשריפת עיר הנידחת הוי מצוה אחת לשרוף את כל העיר וא"כ בשריפת המזוזה שבתוכה אינו מקיים עוד כל מצוה זו רק חלק ועדול"ת לא אמרינן רק כשבדחיית הל"ת נתקיימה כל המצוה, וא"כ בשריפת המזוזה יעבור כל הל"ת ולא יקיים רק חלק מהמצוה לכן לא אמרינן בכזה עדל"ת. יח. ויעוין בשו"ת צמח צדק או"ח סי' כ' שכ' דכ"ש אם נמצא שם ביהכנ"ס משום שאסור לנתוץ אותו. אמנם בס' עמודי אש סי' ח"י אות ב הביא מיומא י"א שהוצרכו מיעוט שלא יטמא בהכנ"ס בנגעים ולא אמרו משום שאסור לנתוץ ביהכנ"ס משום דהו"א עדל"ת ולא דמי למזוזה דאיכא בה אזכרות הרבה ואין עשה דוחה הרבה ל"ת ע' רמב"ם הל' גירושין ובס' נחל איתן שם הכותב גט בשבת כו' דחייב על כל ב' אותיות שבגט וכן הכא על כל אזכרה, וגם בבהכנ"ס הרי יהיה סותר ע"מ לבנות, ובשו"ת הרי בשמים מה"ק סי' כ' (כ"ג ע"ב) כתב עפ"ד התוס' ערכין כ"א רע"א דבית המוחלט אסור בהנאה וא"כ אם נחלט בהכנ"ס אסור לכנוס ולהתפלל בו, ובשו"ת מהר"מ מלובלין סי' נ"ט דהיכא שאינו ראוי להתפלל בתוכו מותר למכור אפי' בהכנ"ס של כרכים, ומבואר בפוסקים דמכירה וסתירה שוין וא"כ כמו שמותר למכרו מותר לסתרו ואין בנתיצתו משום לא תעשון כן וכו', וע"ע שו"ת בנין ציון החדשות סי' פ"ז, בית שערים יו"ד סי' רכ"א, משיב דברים יו"ד סי' קס"ב, מנוחת משה סי' ל"ו, ומחזה אברהם סי' ל', ועמש"כ לק' קי"ג א.